

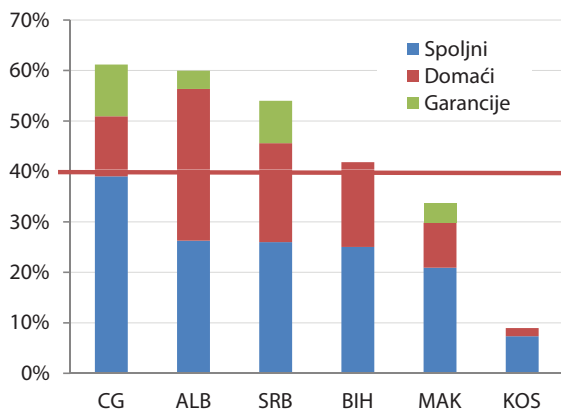
GOST AUTOR

Zapadni Balkan – kako ne protraćiti dobru krizu

Željko Bogetić, glavni ekonomista Svetske banke za Zapadni Balkan

Posle samo dve godine sporog oporavka, dupla (odnosno ponovna) recesija sada uzima maha širom Zapadnog Balkana. Vreme krize bi trebalo iskoristiti da kreatori ekonomske politike implementiraju trajne fiskalne reforme u ovim zemljama. Nakon samo dve godine sporog oporavka, zemlje Zapadnog Balkana – Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, BJR Makedonija, Crna Gora i Srbija – posmatrane kao grupa, suočile su se sa realnim padom BDP-a od 0,6% u 2012. godini i sada je jasno da će put ka oporavku u 2013. biti težak. Iako tekuća globalna kriza nastavlja negativno da utiče na region sa daljim fiskalnim pritiscima i visokom nezaposlenošću, ova situacija takođe predstavlja priliku za vlade da ubrzaju reforme koje bi inače bile odložene u uobičajenim privrednim uslovima.

Zapadni Balkan: Javni dug i garancije, 2012. (% BDP-a)

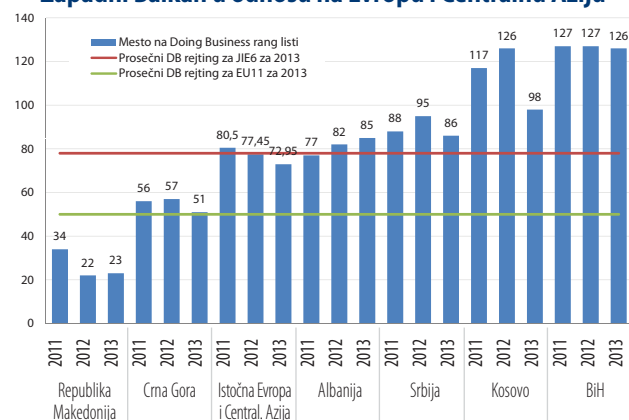

Izvor: Jugoistočna Evropa: Redovni ekonomski izveštaj, broj 3, 18. decembar 2012, Svetska banka

Tokom protekle četiri godine, nizak ili negativan rast, niski državni prihodi, fiskalni deficiti i stalno zaduživanje širom regiona definisali su tešku fiskalnu situaciju u gotovo svih šest zemalja Zapadnog Balkana. Uticaji tekuće globalne finansijske krize razotkrili su ranjivost ovih malih ekonomija i u prvi plan političke agende stavili pitanje ubrzane reforme. Pored toga, kriza evro zone, koju pažljivo prate kreatori ekonomske politike i javnost na Balkanu, nosi važnu lekciju – da pravovremena reforma može biti mnogo efektivnija u smislu rezultata i manje bolna u smislu

troškova nego reforma sprovedena „kasnije“, nakon krize, koja se može i produbiti. Na primer, povećan javni dug u poslednjih nekoliko godina doveo je do izrazite osetljivosti pojedinih zemalja Zapadnog Balkana na ekonomske šokove u današnjem globalnom finansijskom okruženju. Odnos javnog duga i BDP-a u Albaniji, Srbiji i Crnoj Gori danas je previše visok i trebalo bi znatno da se smanji na srednji rok. Dug Bosne i Hercegovine takođe bi trebalo da se smanji ispod nivoa od 40%, koji bi se mogao smatrati dugoročno održivim za ove zemlje.

Kvalitet poslovnog ambijenta: Zapadni Balkan u odnosu na Evropu i Centralnu Aziju

Izvor: Jugoistočna Evropa: Redovni ekonomski izveštaj, broj 3, 18. decembar 2012, Svetska banka (www.worldbank.org/eca/seer)

U novom, ograničavajućem okruženju, sve je više vlada koje uviđaju da moraju da nastave sa unapređenjem svojih poslovnih okruženja kako bi išle u korak sa konkurencijom drugih zemalja, što se, na primer, ogleda u indikatorima *Doing Business* rejtinga. Zemlje Zapadnog Balkana napravile su određeni progres u ovom domenu, ali je taj progres uglavnom bio spor a ostavlja i dalje ogromnu agendu reformi. Stoga, pored smanjenja duga, vlade i nosioci ekonomske politike treba da iskoriste ovo vreme da ubrzaju strukturne reforme (posebno u upravljanju javnim sektorom, investicionoj klimi i na tržištima rada). U cilju unapređenja u ovim kritičnim oblastima, neophodno je da zemlje širom regiona stave pametnu fiskalnu konsolidaciju kao prioritet u svojim fiskalnim strategijama – smanjenje bespotrebnih i ne-

produktivnih rashoda i trajna štednja u javnom sektoru – kao novu kulturu odgovornog gazdovanja javnim resursima, na svim nivoima, uz „čišćenje“ nagomilanih docnji u plaćanju javnih rashoda i zaštitu kritične javne infrastrukture i socijalne potrošnje koja je usmerena na najsiromašnije. Rečju, uz političku volju, ovakve reforme bi pomerile javne finansije ka skromnijoj ali efikasnijoj državi, koja striktno kontroliše svoje troškove, održava niske deficite i obara javni dug ka održivom nivou, državi koja je dobar domaćin domaćim i stranim investicijama, državi koja obezbeđuje efikasne i brze javne usluge svojim građanima i koja brine o najsiromašnijim slojevima društva i mladima. Istovremeno, ove zemlje bi trebalo da promovišu sprovođenje mera koje mogu da pomognu unapređenju njihovih investicionih klima.

Pozitivan primer takvog pravca u otežavajućim okolnostima u samom okruženju, zemlje u regionu mogu da nađu u BJR Makedoniji, koja ima slične institucije i koja se suočava sa sličnim razvojnim izazovima kao i druge balkanske zemlje. U smislu unapređenja kvaliteta poslovnog ambijenta, BJR Makedonija je i dalje re-

gionalni lider, a ova zemlja je, i pored krize, uspela da održava umereni nivo javnog duga. Na skali *Doing Business* rangirana je na 23. mestu od 185 zemalja. Vlada BJR Makedonije načinila je važne korake u poslednjih nekoliko godina u pravcu ukidanja nepotrebnih i rigidnih propisa o imovini, izvršenja ugovora, smanjenja barijera za pokretanje biznisa, kao i unapređenja propisa o poslovnim dozvolama. Kao rezultat ovih strukturnih promena i drugih reformi, BJR Makedonija je privukla kvalitetne, izvozno orijentisane strane direktne investicije u proizvodnju, mada uz samo neznatno smanjenje nezaposlenosti od 2008. (doduše, sa visoke stope) – dok su neki od suseda iskusili drastična povećanja.

Ako se takve ubrzane reforme sprovedu u celom regionu, mogle bi da pomognu unapređenju produktivnosti, privlačenju više investicija i finansijskih sredstava i, na srednji rok, da olakšaju prelazak na održiviji model rasta zasnovanog na štedljivoj državi i konkurentnom privatnom sektoru – što vodi većoj efikasnosti investicija, izgledima za rast i otvaranju novih radnih mesta na regionalnom nivou.